

El Carnaval Guixolenc del 1879

LLUÍS ESTEVA i CRUAÑAS

TOT AB LA DEGUDA
ANUENCIA DE L'AUTORITAT.

FIELAMA.

Jo, D. Nazari Prollongat, alcalde
Carnavalesch, ORDENO Y MANDO:

Que habent tingut reminiscencias
de la vinguda en aqueixa vila de sa
jeperuda Magestat lo Marqués de
l' Alberginia, tots los engrescats
vehins d' ella, comensin á meditar
bé y reflexionar la ditxa que l' es-
pera, baix pena de trenta minuts de
xeringa.

Donat aquí mateix aruy, á l' ho-
ra ja citada d' enguany.

Nazari Prollongat.

Carnaval
1985

Carnaval de 1879.

**EL CARNAVAL
GUIXOLENC
DEL 1879**

EL CARNAVAL GUIXOLENC DEL 1879

Per Lluís Esteva

Per comprendre aquest Carnaval de més d'un segle d'antiguitat, potser no serà sobrer exposar algunes realitats del viure guixolenc d'aleshores:

Els tapers, obrers privilegiats, treballaven nou hores i mitja diàries, però com que paraven tres vegades per menjar i aquest temps els era descomptat, quedaven ocupats des d'abans de les 6 del matí -hora d'entrada- fins a les 7 de la tarda, que Déu n'hi do (fins el 1919 no aconseguiren la jornada de 8 hores). Els dies de festa eren tan sols els diumenges i els altres dies festius assenyalats.

A la majoria de cases hom usava llums de bec -o de ganxo- alimentats per oli. Als carrers hi havia il·luminació pública de petroli que amb prou feines esmorteïa la negror de les nits fosques. Quan hi havia lluna ja no els encenien. Això feia que a entrada de fosc la majoria de la gent no sortia de casa, malgrat que la claror de la llum d'oli a penes si permetia llegir.

Per viatjar hom es servia de diligències i tartanes que transitaven per «mals camins veïnals, plens de sots i roderes, que el mal temps feia sovint intransitables».

Encara no havia passat mig any de l'aparició del primer setmanari guixolenc conegut: «El Eco Guixolense», el número primer del qual sortí el 29 de setembre del 1878. Setmanari que, seguint el costum d'aquella època, era escrit en castellà, si bé les poesies i els documents de caire popular eren en català.

Les distraccions més normals eren els teatres, les masses corals, els casinos amb les seves biblioteques i les festes literàries.

Sense tenir en compte el que deixo dit, seria difícil comprendre l'èxit que, generalment, els acompanyava i l'enrenou que els carnavals significaven en una vila com la nostra.

PERSONATGES GUIXOLENC DEL CARNAVAL

La Gran Enciclopèdia Catalana considera sinònimes les paraules Carnaval i Carnestoltes, però no crec que sigui així malgrat que a Sant Feliu també hi havia aquesta confusió, com veurà qui llegeixi amb deteniment els documents que són reproduïts en aquestes planes.

Al meu entendre, el Carnaval no és cap personatge, sinó el conjunt de dies que dura la festa.

Els personatges veritables, que eren imprescindibles en el Carnaval guixolenc, eren dos: el rei de la festa i l'alcalde carnavalesc.

El rei de la festa era en Carnestoltes que, benèvol, presidia tots els actes del Carnaval i cada any, l'últim dia de la festa, moria a conseqüència d'un empatx d'ous i butifarra. Per aquest motiu, durant el Carnaval del 1878 regnà «lo Marquès de la Xeringa» i el 1879 ho féu son fill «Sa Jeperuda Magestat Lo Marquès de l'Albergínia, Duc de la Lleganya, etc., etc.» que també morí i fou enterrat el darrer dia de les festes, dimecres de cendra.

El segon personatge que no podia faltar a cap Carnaval guixolenc era l'alcalde carnavalesc, o alcalde de broma, encarregat de publicar la «Fiflama», paraula que no he trobat en els meus diccionaris i que potser inventaren els nostres avis i que, sense dubte, equival a edicte o ban. Aquest personatge, ultra publicar i llegir l'esmentada «Fiflama», era l'encarregat de rebre en Carnestoltes, acompanyar-lo en el seu deambular per la població durant les festes i atendre'l en el transcurs del seu curt regnat. L'alcalde carnavalesc de l'any 1879 es deia, en la ficció, «D. Nazari Prollongat i Estripapops».

ELS BALLS PRE-CARNAVALESCS DEL 1879

Les festes de Carnaval eren molt arrelades a Sant Feliu; tenien una tradició que venia de molt lluny. Si no recordo malament, ja se'n troben referències en documents del segle XV. I en temps de l'alcalde Rafael Patxot el Municipi concedí permís per fer tres balls de màscares «en los salones de las escuelas elementales».

El Carnaval del 1879 va ser dels més

LO GIBRELL.

Ball de máscaras en lo salón d' en Lloveras, dilluns 27 del corrent, á las 9 de la nit.

Desventurats qu' estéu tristos
Y teniu mal de clatell,
Anéu si voléu curarvos
al GIBRELL.

Y vosaltres, ninas bellas,
Si voléu veure á aquell
Que 'us estima, anéu, sens falta,
al GIBRELL.

Anunci del primer ball pre-carnavalesc publicat en el setmanari «El Eco Guixolense» del 26 de gener per l'acreditada societat humorística «Lo Gibrell».

LO GIBRELL.

GRAN BALL DE CAROTAS
DEMÀ, EN LO SALÓ D' EN LLOVERAS,
A LAS 9 DE LA NIT.

Ningú podrà entrar sense tarjeta, exceptuant las criaturas de menos de tres anys.

Un títol de sócio, quatre tarjetas d' invitació y dos programas, tot dintre un carpeta—Una Pesseta.

Despachos: En eixa impremta, en los Casinos Guixolense y La Constancia, y en casa D. J. Vilarrubí, carrer de S. Domingo.

Oh tú, que tant has buscat
Un remey per la cavòria
Que 't fá perdre la memòria
Y 't té aligít y espantat,
Si vols quedar ben curát,
No te rompis lo cervell.
Aixó prové del ventrell,
Y á tan crónica malura
Sols trobarás bona cura
Anant dillons al Gibrell.

Y tú, tendre y bella nena
Que tens mitx llagat lo cor
De pesar, y á qui l' amor
Tota la ditxa envenena;
¿Vols alivio á tanta pena?
Vols que 't torni amar aquell

Que 't trastorná lo cervell?
Donchs dilluns, habent sopat,
Sense netejar cap plat,
Corre depressa al Gibrell.

Y per últim, tú, ventrut,
Que passas de cent Kilós,
¿Vols tornarte com un ós,
Sech, finet y llargarut?
Donchs un sol medi m' acut
Per lograrlo, y es aquell
De fer com lo devanell:
Ballar molt; y per aixó,
No trobarás res milló
Qu' anar dilluns al Gibrell.

FIFLAMA.

Jo, D. Nazari Prollongat, alcalde
Carnavalesch, ORDENO Y MANDO:

Que habent tingut reminiscencias de la vinguda en aqueixa vila de sa jeperuda Magestat lo Marqués de l' Alberginia, tots los engrescats vehins d' ella, comensin á meditar bé y reflexionar la ditxa que l' espera, baix pena de trenta minuts de xeringa.

Donat aquí mateix avuy, á l' hora ja citada d' enguany.

Nazari Prollongat.

El Doctor D. Eusebio Gibert participa á este público su cambio de domicilio, calle de los Arboles, número 50, donde ofrece sus servicios médicos.

S. Feliu de Guixols: Imp. de Juan Gener.

Anunci del ball del dia 10 de febrer del 1879 i text de la «Fiflama» —o edicte— de l'alcalde carnalesch, D. Nazari Prollongat. Tot el text és interessant, però potser cal ressaltar el preu.

Fragment d'una plana —en facsímil— de «El Eco Guixolense» (9-II-1879) en el qual s'hi llegeix l'anunci d'un metge que, la veritat sigui dita, no té res a veure ni amb les bromes ni amb les disbauxes del Carnaval.

sonats. Els negocis del suro anaven bé i els guixolencs, que havien passat molts dies treballant i pelant-se de fred a la fàbrica i a casa, van decidir deixondir-se i passar uns dies de platxèria.

Aquell Carnaval, com la majoria dels Carnavals guixolencs antics, comprenia els balls pre-carnavalescs i les festes pròpies del Carnaval. Perquè ni els dels 1879 ni els de la meua joventut, entre altres, no en teníem pas prou amb el Carnaval. Quan aquest començava, els meus companys balladors ja s'havien divertit a dojo. I els que no n'èrem, cal dir-ho, més de quatre vegades els havíem acompanyat.

Els balls pre-carnavalescs del 1879 foren quatre i tingueren lloc el dilluns, dia 20, el dimarts, 28 de gener, i els dilluns, 3 i 10 de febrer, a les 9 de la nit al saló Lloveras (on més tard hi hagué el cine Mundial i ara hi tenim Correus i Telègrafs). En tingué cura una entitat humorística juvenil que féu molta forrolla i de la qual en sabem ben poca cosa: «Lo Gibrell».

El 19 de gener, això és, un dia abans de començar el primer ball, «El Eco Guixolense» publicà un anunci on es llegeix: «Se alquilan trages (!) de máscaras a precios convencionales en la calle de Algabira, núm. 30». Anunci que es troba repetit en els números dels dies 26 de gener i 2, 9 i 26 de febrer.

Per a entrar a la sala de ball, la disfressa era obligatòria; l'èxit, segur, car els joves de «Lo Gibrell» feien les coses molt ben fetes.

Però, si us plau, seguirem per ordre els balls pre-carnavalescs i les cròniques que en publicà l'esmentat setmanari guixolenc.

Com he dit, el primer ball tingué lloc el dia 20 de gener. «El Eco Guixolense» del 26 en publicà l'expressiva crònica que segueix.

«NOS GUSTÓ.— El baile de máscaras que celebró la sociedad «Lo Gibrell» el pasado lunes en el salón Lloveras fue concurridísimo y en extremo brillante.— Las numerosas parejas que en rápido torbellino giraban por aquel elegante salón, lanzadas en frenético galop al compás de diabólicas *balladetas*, y la apiñada muchedumbre que invadía los pasillos, las galerías, las escaleras y hasta el palco de la orquesta, completaba aquel animado cuadro más digno de un artístico pincel que de nuestra mal cortada pluma.— El bullicio y buen humor eran extraordinarios; allí no se hablaba, se reía, se gritaba; aquello no era un *Gibrell*, era la mar...— Entre las diversas y numerosas comparsas que allí vimos, llamaron nuestra atención unas bonitas *majas* que derramaban la gracia y la sal a chorros por doquiera que pasaban; y una brillante pléyade de *húngaras*, *campesinas*, *dominós* y otras, cuyos trajes no recordamos; rivalizando todas en elegancia, hermosura y donaire.— Con tan favorables disposiciones, podemos con razón auguraros para el presente año un Carnaval que ni en Venecia».

El segon ball tingué lloc el dia 27 de gener. La «gacetilla» corresponent sortí el 2 de febrer i diu així:

«LO GIBRELL.- Previamente invitados y cuya galantería agradecemos como se merece, asistimos al segundo baile que celebró dicha Sociedad carnavalesca el pasado martes, y podemos asegurar que fue lucido y animado en extremo, a pesar de lo desapacible y borrascoso del tiempo.- Las comparsas que allí acudieron fueron numerosas y bien caracterizadas, descollando (...) las que representaban cantineras, pavos reales, damas turcas, cortesanas de la época de Felipe IV, campesinas, tirolesas, generales salvajes y otras, por la elegancia de sus trajes y la acertada interpretación de sus distintos papeles.- La orquesta ejecutó bonitas y variadas piezas, entre las cuales llamó nuestra atención la polka titulada *Las fraguas de Vulcano*, compuesta por su Director D. Dionisio Baró en cuya ejecución la metálica voz del yunque, en graciosa y original armonía con el conjunto de los demás instrumentos, causaba un efecto sumamente agradable.- Felicitamos a dicho profesor por tan feliz ocurrencia, contando que por Carnaval nos sorprenderá con alguna festiva producción de su fecunda inventiva.- En resumen: si el baile del día 20 fue el primero, no fue segundo el segundo».

Una setmana després, el mateix setmanari publicà una gasetilla que considero interessant. És aquesta:

«Fue tan bien recibida como apreciada la singular y bien trabajada tarjeta de invitación que la Sociedad de baile «Lo Gibrell» regaló el domingo pasado a nuestro Director.- La tarjeta es de corcho y mide unos diez cm. de largo por uno de espesor. En el centro hay una superficie lisa en donde está impresa la invitación; y todo lo restante de la tarjeta se halla primorosamente tallado. Es obra que si bien muy reducida, acredita una vez más el buen nombre de Dª Maria Carreró, artista especial para los trabajos de esta clase.- La Dirección y Redacción de este periódico agradecen infinito la atención con que les distinguen los galantes socios del Gibrell».

En el mateix número del 9 de febrer. «El Eco Guixolense» publicà la saborosa crònica del tercer ball pre-carnavalesc, que diu:

«Revista humorística.- Pues señor fuime al tercer baile de máscaras que dio la sociedad «Lo Gibrell» el pasado lunes en el salón Lloveras.- Como uno de los artículos de su reglamento previene que para tener entrada en dicho baile es indispensable un disfraz, no titubeé un solo momento, y al efecto alquilé un traje que me dijo el sastre ser de Conde, pero que tenía tantas trazas de ello como de zapatero mi abuelo; me lo encajé, y pies para qué os quiero? - Al llegar al salón una muralla humana me impidió por de pronto la entrada, mas después de unos cuantos pisotones, empujones, codazos y otras caricias por el

estilo, y gracias a mi respetable traje de conde, pude entrar.- No me pesaron tantos tormentos, porque me vi como por ensalmo dentro un palacio encantado. Mis deslumbrados ojos, al principio nada vieron, mas luego dilatándose quedaron admirados ante tanta belleza, ante tanta esplendidez.- Aquello era un cuento fantástico de las mil y una noches, una verdadera enciclopedia. Veíanse confundidas en rápido torbellino desde las graciosas y alegres segadoras y campesinas hasta las damas de honor de no sé qué reyes; desde las bellas odaliscas, huídas tal vez de algún *harén turco* hasta las compungidas beatas; desde la altanera y salerosa andaluza, hasta la juguetona titiritera; eran tantas las comparsas y con tanta gracia llevaban sus trajes que sentiría en el alma omitir ninguna en esta revista. Entre otras vi también varias gitanas, palaciegas, zagalas, *Adrana-Angots*, etc.; pero la que más llamó mi atención fue una comparsa compuesta de cuatro, que llevaban un traje fantástico azul y blanco, derramando por todas partes donaire y gracia. Iba resuelto a no ser más que mero cronista, pero ya pagué bien mi presunción; cogiéronme o cogime del brazo de una linda señorita y al son de la brillante orquesta que tan bien dirige el Sr. Baró, empecé a bailar, y por mi desgracia, como no soy flaco, derramé todo el quilo que me quedaba del verano pasado, y olvidé desde luego el ocuparme de la misión que me impuse.- Con qué hasta el lunes.- Alto! que olvidaba algo: sepan estos lectores que se está organizando una lucida CABALGATA para el sábado de Carnaval. Los que quieran formar parte de ella, diríjanse el martes al salón de

Programa de balls carnavalescs del casino més popular a Sant Feliu: «La Constancia». Bé que no n'hi ha cap del 1879, els reproduïts s'hi acosten força i possiblement són d'una qualitat semblant. (AHMSF, sec. XXXII, núm. 5. Col·lecció Antoni Vidal).

FESTAS AB QUE

Vila de S. Feliu de Guí-
navalesca lo *Marqués*
los dias 22, 23, 24, 25

OBSEQUIARÀ LA

xols à Sa Magestat Car-
de l'Alberginia, durant
y 26 del present mes.

PROGRAMA.

DIA 22. Al matí: Lectura so-
lemne de la Fídama que dirigirà
als vehins de dita vila, D. Nazari
Prolongat y Estripapops, Alcalde
Carnavalesch. Passadas de com-
parsas pels carrers y publicació
dels telégramas que anirà enviant
lo Secretari particular del Mar-
qués.

A la tarde: Gran CABALGA-
TA que anirà á rébrer á Sa Car-
navalesca Magestat, á la qual
assistiran, además de las numero-
sas comparsas humorísticas que
s' están organisant, varios grupos
dels cavallers de totas las épocas
imaginarias, desde l' edat de pedra

finis á l' edat de las monedas del
sistema decimal, y comissions de
diferentas societats carnavalescas
y dels principals barris y carrers
de dita Vila, ab los seus correspo-
nents estandarts, y ab brillant
illuminació.

A la nit: Gran funció en lo Tea-
tro, en honor del Marqués de
l' Alberginia.

DIA 23. Al matí: Grupos de
comparsas y músicas pels carrers;
á la tarde la mateixa Cabalgata re-
correrà la Vila per recullir lli-
mosnas pels pobres.

DIA 24. Estudiantinas y so-
lemne serenata que 's donará al

Marqués de l' Alberginia, execu-
tada per comparsas de coros y
música.

DIA 25. Balls populars pels
carrers lo matí. Charangas y com-
parsas de màscaras per la tarde.

DIA 26. Solemne enterro de
Sa Magestat Carnavalesca y lec-
tura de son testament.

Durant tots los dias de Carna-
val, á las tardes hi haurá sardanas
llargas á la Plassa de la Constitu-
ció, y á las nits grans balls de
màsearas en tres espayosos salons,
anunciats per las originals passa-
das que recorreran los carrers.

TOT AB LA
ANUENCIA DE

DEGUDA
L'AUTORITAT.

Carnaval de 1879.

Facsimil del PROGRAMA de les festes carnavalesques celebrades el 1879; fou publicat a tota plana -425 per 305 mm.- a «El Eco Guixolense», núm. 20 del 9 de febrer de l'any esmentat. El PROGRAMA no necessita explicacions; és prou clar. En canvi, crec convenient fer unes puntualitzacions sobre el dia 26, dimecres de cendra: 1. Actualment el dimecres de cendra és considerat el primer dia de la Quaresma; per tant, dia ja penitencial. Recordem, però, que antigament la Quaresma començava el diumenge següent. Per això, si bé l'actual enterrament de la sardina en alguns indrets té caràcter anticlerical, no passava el mateix a Sant Feliu amb l'enterrament d'en Carnestoltes. Per altra part, «El Eco Guixolense» era un setmanari que no pertanyia a cap classe protestatària, sinó que era «dedicado exclusivamente a defender y fomentar los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca», segons exhibia en el subítol. Ermenegild Vila, farmacèutic, home molt ben conceptuat a Sant Feliu, era el seu director. Si fer la festa de l'enterrament en ple dimecres de cendra hagués significat un acte irreverent, no crec que «El Eco» se n'hagués fet ressò.

Curios DOCUMENT CARNAVALESC del 1879 que els meus avantpassats guardaren curosament entre altres papers antics. L'original amida 40 per 27 cm. i confio que, malgrat la reducció de tamany a què inevitablement haurà de sotmetre's, podrà llegir-se sense massa dificultats.

Ultra la part carnavalesca que cada lector podrà valorar segons el seu criteri personal, aquest document em suggereix quatre consideracions: 1. És innegable que la societat humorística «Lo Gibrell» era molt ben vista i traciada pel setmanari «El Eco Guixolense»; sembla com si fossin cosins germans. 2. Malgrat alguns conceptes de caire marcadament picaresc, el document descobreix la mà d'alguna persona il·lustrada, probablement propera al setmanari esmentat. 3. Això fa pensar que la picaresca del Carnaval era ben acceptada per la gent d'ordre d'aquesta vila, potser amb dissimulat somriure de complaença. Recordi's que el 1859 el rector Gaietà Geonès envià dos escolans amb atxes a l'enterrament d'en Carnestoltes i en posà dues més a la seva casa del carrer de les Voltes per tal d'il·luminar el pas de la comitiva. 4. Vegi's com en una època en què quasi tot s'escrivia en castellà, els textos dirigits a les classes populars seguien mantenint el català, bé que encara no fos normalitzat.

DOCUMENT CARNAVALESCH

Discurs pronunciat per sa jeperuda Magestat lo Marqués de l' Alberginia, Duch de la Llaganya, Comte del Raba curt, Baró de las Pells y Senyor de la Murfada, etc., etc., en ocasió de sa triomfal entrada en la Vila de S. Feliu de Guixols, lo dissapte de Carnaval de l' any 1879.

Lo Comte del Raba curt,
Jeperut,
Y Marqués de l' Alberginia,
Desde 'l fondo del budell
Del ventrell,
Vos don mil gracias cumplidas,
Oh encargolats gauxonets,
Templadets,
Per tan triomfal acullida.

AMATS OYENTS MEUS:

L' any passat per aqueix mateix temps, estant jo encara á dida, lo meu malaventurat y morrocotut pare lo Marqués de la Xeringa dignantse escoltar los vostres importuns gemeschs, vingué á presidir las festas carnavalescas que en son honor se celebraren; y tan gran y solemne, y tan espontáneo fou l' obsequi que li fereu, tanta y tant molsuda la botifarra que li encanyonaren, que, á pesar de las ajudas y demás remeys que l' hi suministrí lo seu també malaventurat metje Don Nicassi Nonturmentis; reventá lo desventurat Marqués, víctima d' una cólica deletérea, acompanyada de tots los sintomas propis d' una descomunal fartada. (*Plors en l' auditori.*)

Vosaltres vos netejáreu las onglas y vos mocáreu de desesperació, y, plorant ab llágrimas de vi de setse una pérdua tan irreparable, li donáreu digna y enigmática sepultura en lo tradicional plá de can Geronda, cantant enrogollats sou fúnebre panegirich, ab acompanyament de botifarres, ous, pollastres, xarop de pámpol y altres comestibles; y juráreu al peu de sa tomba que guardariau sa carnavalesca memòria fins á tant que vos donaria la reverenda gana!

Jo vos ho agraheixo desde l' últim sostre del fondo dels roplechs mes arraconats dels meus morrocotuts budells, oh emburniats súbdits! (*Mostras d' adhesió profunda. A un dels oyents se li hi ha retornat lo coll de satisfacció.*)

La noticia de mort tan prematura la vaig rébrer cumplint un acte necessari de ma vida privada, y tan intensa fou la emoció que vaig sentir, qu' en menos d' un minut va quedar plé lo que vosaltres anomenéu orinal. ¡Ni que bagués menjat cagamuixa, amats gauxonets meus! ¡Ni que bagués menjat cagamuixa! (*Plora y l' auditori en pes fa mitja giravolta de profund abatiment.*)

Passada la primera emoció, vaig reunir tots los meus ministres, generals, chambelans y majordoms de palacio, y, notificantlos la desgracia que acabava de passarme, vaig pèndrer possessió del mando que de dret me corresponia, declarant que, en prova del agraïment que alimentava per los tiribirats vebins d' aqueixa vila, vindria aquest any á presidir las festas qu' en honor meu se farían.

Ja veyéu, estimats gauxons, com he complert la paraula. Aquí 'm teniu, y aquí 'm tindréu, si no revento, tots aqueixos dias de bullanga.

Y bé, ratiyoels del meu cor, ¿m' estimaréu tant com á mon pare? ¿Me obsequiaréu com mereixo? ¿Me faréu estar distret? ¿Me donaréu botifarra? (*Si, sí; mostrats d' entusiasme de babor á estribor; deliri frenètic general.*)

Ara, donchs, que clarament vos he explicat los motius que m' han impulsat á traslladar la meua geperuda personalitat entre mitj de vosaltres, y que he vist ab ulls enllodrigats lo triomfal y entusiasmista deliri ab que m' haveu acullert, á fi de que vos quedí un dols recort de ma estancia en aqueixa hermosa vila y tingueu que desitjar per l' any que vé la meua tornada; com á pare transversal que á tots vos só, vull dirigirvos quatre exhortacions que espero seguiréu al peu de la lletra. Escoltéu: (*Silenci profund, turbat solament per lo ruidó que ha fet una dona moitantse una pussa en la cama, per lo riure desballestat de tot l' auditori, per lo bramir d' un esquadre d' ases, y lo lladrar d' un centenar de gossos.*)

Durant aqueixos dias, que tot sigui alegria y rebombori; que no se parli mes que de botifarres y ous, que de xarop de cep y licor de ora; que no se pensi mes que en balls y sardanas, que en carotas y estudiantinas, que en salts y desgabellament de camas. ¡A fora la tristesa! ¡A baix las enemistats! ¡A terra los pensaments sérios y las ideas melancólicas! (*Repicament d' onglas.*)

Jo vigilaré totas las vostras accions; jo concurriré á tots los vostres balls y diversions; de dias, de nits, per tot me trobaréu; y ¡ay de aquell ganixó que vegi ab cara de pomas agres! ¡Ay d' aquella poncelleta de setse primavera que trobi arrunsada darrera alguna ven-

talla fent mitxal Y ¡ay d' aquella veterana de vuytanta nadals que ensopegui somiquejant! ¡Lo cástich que reberian seria terrible, espantós, descomunal! Farinetas y anglots de tossino menjarian tota la quaresma. Y á dormir, á la bassa d' aquella horta dels alochs y rossinyols. (*Estupefacció general; quatre devotas cauhen desmayadas.*)

Mes no crech haber de fer us de semblant rigor, que d' altra part causaria un disgust abdominal al vostre deteriorat alcalde Carnavalesch, Don Nazari Prolongat y Estripapops que d' aquí dalt vos mira ab ulls de compassió y cassassa; y ab tal motiu canbiaré l' estil de las mevas exhortacions antiespasmódicas. (*Tot hom se rebifa y aixempla lo cor.*)

¡Oh! vosaltres, brots vigorosos y poncelletas que me miréu languidament, per la ternura que 'm professéu, no 'm deixeu abandonat durant aqueixos dias de tabola y bon humor. Féuse dignes de la meua estimació no deixant ball ni diversió per anar. Saltéu y briu-quéu mes que cabrits, disfrasséu ab carota ó sense carota; no aneu al lit mentres sentiu relliar un violi; y quant hi sigueu domiu fort y sense somniar coses d' aquelles que me guardaré plá bé d' anomenar per motius que só y me callo.

Vos ho demano ab tota l' efusió de mon jep. Prometéume que ho compliréu. Jurémelo per aqueixa preciosa alberginia que tant á molts vos enamora... ¿Ho faréu? (*Si! si! de banda y banda.*)

Vosaltres marits, ¿vos trauréu lo rovell de las camas? ¿Aniréu al ball totas las nits com l' any passat? ¿Recaptaréu bé á las vostras donas? Los hi donaréu tots los compliments que prescriu la lley del matrimoni? ¿Podrán menjar sovint botifarres las pobretas?

Y vosaltres costalletes dels vostres esposos, iudréu bon cuydado de ferlos hi bona olla? ¿Los tindréu ben consoladets?

¡Ah! ja veig en los vostres semblants eucodormits que me responneu afirmativament, y aixó me fa ranyir los budells d' alegria. (*Estornuts y badalls.*)

En fi, gauxonets del meu ventrell, joves y vells, primets y botaruts, curts y prol-longats, torts, rabessuts y tiribirats; á tots vos suplico, á tots vos prego, á tots vos exhorto.

Feu per manera que pugui quedar content dels vostres obsequis; arregleu entre tots unas carnestoltes ben lluhidas, sense olvidar á aquells pobres que tal vegada no podrán comprarse una unsa de carn per celebrar la meua festivitat.

La gresca acompanyada de la caritat honra á tots los pobles que se precian de civilisats, y Sant Feliu ja sé que ho es, encara que un fill seu hagi volgut suposar lo contrari.

Per aqueix motiu, y sabent que lo vostre desprendiment es proverbial, totas las mevas tripas se m' entertolligan de goig, al pensar que demá, després d' haber passat ab tota la meua comitiva pels carrers á fi de recullir una limosna pels necessitats, podré entrarmen en lo meu palacio ab las alforjas plenas. (*Aplausos prolongats.*)

Vaig á acabar, fills meus, que la purga me mena pressa, y estich cansat y embafat dels obsequis vinícoles y culinaries que m' han fet los vebins de la Taulera y lo Duch de l' Oració.

Vos donch las gracias pel recibiment que m' haben fet, y en particulará la societat Lo Gibrell que desde are proclamo benemèrita de la panza. (*Secretari, apúntalo.*)

Jamés olvidaré semblant honor, y si avants d' anarmen á Gaudofia no revento, l' any que ve tornaré y vos portaré la dona y la criatura que tinch á dida en la taberna d' en Tormenta.

¡Ánimo donchs! Aneu á fer noua, y demá á cumplir los meus preceptes. Los que obehirán quedarán emburniats de ma benevolencia y los que faltin quedarán retorts. — Bona nit.

(*Tot hom s' en va cap á sopar contents y alegrets; uns fent cabriolas y altres estirant lo coll y apretantse 'l ventre.*)

BOTIFARRA.

Lloveras de 1 a 5 de la tarde.— El Cantor de Bufa-ganyas».

Com he dit, al tercer ball pre-carnavalesc tingué lloc el dia 3 de febrer. «El Eco Guixolense» del dia 9 va ple d'informació carnavalesca: crònica, anuncis i «Fiflama». Es comprèn. L'endemà hi havia l'últim ball i calia que la gent s'animés i passés per la taquilla. Després ja no era necessari perquè els balls havien acabat. Per això «El Eco» del dia 16 no diu res del ball anterior. Ara la vista és fita en el proper Carnaval. És urgent parlar d'ell. Els balls pre-carnavalescs són aigua passada. «El Eco» ara comenta:

«Magnífico se presenta el Carnaval en el presente año. Según los informes que tenemos recibidos, merecerá un sacrificio para ver el lujo, gracia y originalidad que se desplegará en esta villa.— Pueblos comarcanos, venid y disfrutadéis».

I, a tamany de tota la darrera plana —40 per 30 cm.—, insereix el curiós PROGRAMA que reproduïx en facsimil reduït, circumstància que m'estalviarà de repetir detalls que el lector trobarà ressenyats amb la gràcia i estil propis de l'últim terç del segle passat. Llegiu-lo detingudament. Val la pena.

EL DIJOURS GRAS

El darrer ball, com he dit, tingué lloc el dia 10 de febrer i el primer dia de Carnaval era el dia 22. Quedaven 12 dies sense ball, però entremig hi havia una festa no gens negligible: el Dijous Gras.

El Dijous Gras, Llarder o de les Llardufes —que de les tres maneres era designat— és el dijous anterior al Carnaval. El 1879 s'escaigué el dia 20 de febrer. «El Eco» no en diu res, per la qual cosa supleixo aquesta falta d'informació amb els meus records d'infant. La gent

menuda —acompanyada per altra que no n'era— anava a fer la berenada pels voltants de la ciutat (Sant Amanç i bosc d'en Rabell preferentment) o a Platja d'Aro on era festa grossa. S'acostumava a menjar truita amb butifarra (la menja preferida per en Carnestoltes) o coca de llardons o greixons que nosaltres en dèiem premons (paraula probablement guixolenc com així, específicament, la recull Mn. Antoni Mª Alcover en el seu «Diccionari català-valencià-balear»).

El dia abans —ho recordo com si fos avui— el meu pare ens feia una cadena (o gallardet) de papers virolats que penjàvem a l'extrem d'una canya ben llarga i la clavàvem a un lloc alt de la barraca de l'hort, com si fos una bandera; però no hi posàvem pas cap butifarra, com conta Joan Amades.

Aquestes mitges festes eren preferentment per als infants. Però d'una manera o altra els grans també en participaven. Venien a ser les primícies de la gran festa que quasi era a l'abast de la mà.

Altrament calia deixar al punt totes les coses i lligar-les bé: completar les disfresses; estudiar escenes teatrals, algunes de les quals tenien un fons satíric malintencionat; preparar la presentació al públic... Moments també de xerinxola que sovint eren tant o més recordats que els del mateix Carnaval.

EL CARNAVAL DEL 1879

La vinguda d'en Carnestoltes era per la carretera de Girona, puix en el DOCUMENT CARNAVALESC s'esmenta la Teulera i cà l'Oració.

L'esperava una original i luxosa cavalcada amb l'alcalde carnavalec al davant. D. Nazari Prollongat i Estripapops donà la benvinguda a en Carnestoltes, llegí solemnement la «Fiflama» i li reté vassallatge. Després en Carnestoltes rebé l'adhesió dels que serien els seus súbdits per breus dies.

Tot seguit s'organitzà la comitiva: nombroses comparses humorístiques, grups de cavallers de totes les èpoques, comissions de les diverses societats carnavalesques («Lo Gibrell», «El Gavilán» i «El Murciélag») amb llurs penons, autoritats carnavalesques, etc., etc. Al darrera anava la carrossa que duïa «Sa magestat Carnavalesca» i el seu següici.

Arribats al palau on s'havia d'hostatjar —que aquell any era al casino dels Nois—, en Carnestoltes pujà a un tron que li tenien preparat, en prengué possessió i llegí amb solemnitat el DOCUMENT CARNAVALESC, moment que sempre era un dels més esperats de la festa (Si us plau, vegeu-lo reproduït en aquestes mateixes planes). Des d'aleshores tothom podia visitar-lo. Començava el regnat meravellós, però breu, del Marquès de l'Albergínia que, entre altres missions, havia de repartir el seu temps per tal d'assistir a tots els actes, entre els quals destaquen els tres balls que tenien lloc als

salons Lloveras, Roca i Torrent (el PROGRAMA parla de tres «espayosos Salons» i a les cròniques tan sols s'esmenten els dos primers).

El detall dels actes es troba en el PROGRAMA, al qual ja m'he referit no fa gaire.

LA PASSADA

La passada no faltava ni un sol dia; no podia faltar, car era el grumeig que atreïa la gent al ball. Qui no ha saltat la passada, no pot comprendre el què representa. És «el divertiment més genuí de Sant Feliu, i un dels més extraordinaris que s'hagin pogut veure», escribí el nostre Gaziel. En efecte: quan els músics engegaven les notes de «L'airet, l'airet de matinada» amb forts cops de bombo i platets que feien tremolar els vidres de les cases «els veïns, homes, dones i criatures, eixien somrients de les cases i les abandonaven, deixant obertes les portes, per afegir-se a la platxèria que s'anava congriant». «I quan la riuada humana, després d'haver seguit els carrers més poblats, portant-se'n amb ella tot el cens municipal, rics i pobres, grans i xics, desembocava al passeig de Mar començava el *delirium tremens* final».

Aleshores la gent que s'havia enardit saltant la passada, no podia fer altra cosa que entrar on fós que els músics entressin. Així s'omplien les sales de ball, que era el que es proposaven els organitzadors de les festes.

EN CARNESTOLTES ES POSA MALALT

Durant els dies del Carnaval, seguia la xerínola, però hom no oblidava pas els

necessitats: la cavalcada «recorrerà la Vila per recollir almoines per als pobres», anunciava el programa oficial. La disposició es complia cada any amb tot entusiasme. Així els més necessitats també gaudien, amb major o menor intensitat, de les festes del Carnaval.

En Carnestoltes era obsequiat per uns i per altres. Tothom volia convidar-lo per tal de tenir-lo un ratet amb ells. Per això, entre menjar i beure, s'afartà tant d'ous, butifarra i xarop de pàmpol, que es trobà malament. Tenia un ampatx. Aleshores l'instal·laren en un llit. Tots els guixolencs anaven a veure'l, s'interessaven per la seva salut, i una pila de metges el visitaven continuament i donaven al públic llurs diagnòstics, que mai no eren iguals. Hom li aplicava tota mena de remeis, la majoria ben extravagants. Tot era gresca.

Però el rei del Carnaval seguia agreujant-se, fins que ell mateix demanà la presència d'un notari i féu testament que llegí als presents. Eren els últims instants del seu efímer regnat.

L'ENTERRAMENT

El dimecres de cendra, «Sa Jeperuda Magestat, lo Marquès de l'Albergínia, etc., etc.» morí. El seu cos fou exposat al públic i llegit el seu testament. A continuació tingué lloc l'enterrament al pla de can Geronès, del veïnat de Sant Amanç, amb una magnificència semblant a la de l'arribada. Hi assistiren comparses i carruatges; la gent duia fanals, torxes i llums diversos, mentre es feien sorolls estrepitosos amb les coses més inversemblants. El vehicle mortuori era tirat per ases i seguit

per una comparsa funerària que cantava absoltes i plorava la seva mort.

La festa havia acabat. L'any següent es repetiria, però amb un altre rei i un altre alcalde carnalesc. El ritual potser no seria el mateix, perquè variava segons quins eren els organitzadors i quines eren les circumstàncies polítiques o econòmiques de la vila.

Cal recordar també que els Carnavals dels diferents pobles no eren pas iguals, sinó que cada un d'ells tenia unes característiques que el diferenciaven dels altres, per veïns que fossin.

CRÒNICA DEL CARNAVAL

Per a saber com va transcórrer el Carnaval guixolenc del 1879, res millor que transcriure la crònica que en publicà «El Eco Guixolense» del dia 7 de març. És aquesta:

«CARNAVAL.— Entremos en reseña: la lluvia agüó la entrada que el Carnaval (!) debía hacer el sábado y tuvo que diferirse hasta el domingo. A las seis de la tarde de este día tuvimos la visita del Carnaval cuya entrada se verificó formando una magnífica cabalgata en el orden siguiente: Un batidor a caballo.— Cuatro enanos.— Cuatro gallos de papel, descomunales.— El Pendón del Gavilán.— Charanga.— Don Quijote y Sancho.— Carro de chinos.— Pendón del Murciélago.— Grupo de caballeros templarios con descomunales cuchillos, tenedores, etc, etc.— Carro de indios *sioux*.— Pendón del *Gibrell*.— Carro-barco turco.— Escuadrón de

caballería en burros.— Carro de Piel-Rojas.— Húsares franceses y caballero de Malta a caballo.— Carro con tres niñas sosteniendo un pendón con los atributos de la industria taponera.— Charanga.— Ayuntamiento presidido por el Alcalde Carnavalesco con una descomunal vara en la mano y precedido de seis serenos.— Guardia de honor a caballo en burros.— Carretela del Carnaval con sus ministros, secretarios, etc.»

«La comitiva recorrió las principales calles de la población y después pasó a colocar en el solio, que en el balcón del Nuevo Casino («La Constancia») se le tenía preparado, al Carnaval. Luego de tomada posesión pronunció el debido discurso de felicitación.— Pasó luego toda la comitiva al teatro en donde se dio la correspondiente función de gala.»

«El lunes por la tarde la cabalgata recorrió las calles de la población en demanda de un pequeño óbolo para socorrer al necesitado. Recaudóse la cantidad de 28 duros que, descontados 8 duros de gastos, los demas serán repartidos entre los pobres.»

«A las ocho de este mismo día dieron una serenata al Sr. Marqués (héroe del Carnaval) bajo el balcón del Casino Guixolense. Esta serenata fue una cosa magnífica: coro y música, compuesta de la introducción del primer acto del «Barbero de Sevilla», la cavatina y el alegre *Mille grazia mio signore* con poesía catalana adecuada a las circunstancias.»

«El Sr. Marqués contestó. Su contestación fue un trozo de la *Semíramis* con acompañamiento de armonium. Fue grande la sorpresa del público cuando vióse mover al Sr. Marqués a quien creía de madera.»

«La Junta del Casino ofreció un refresco a los cantantes y estos aceptaron y agradecieron repitiendo lo mejor de su repertorio.»

«Además recorrió nuestras calles una bien compuesta y dirigida estudiantina cantando unos versos que en otro lugar de esta gacetilla ya se mencionan.»

«Durante todos los tres días, bailes concurridísimos en el salón de Roca y en el Lloveras.»

A continuació «El Eco Guixolense» publica els versos que cantà l'estudiantina, dels quals ja s'ha parlat. Són aquests:

«Ya llegó la estudiantina
y contenta a cantar va
escuchad su melodía
escuchad que cantará.
Todos presto compañeros
todos presto, presto sí:
redoblen las panderetas
y no paren hasta el fin.

Los cerdos tienen triquina,
y las vides filoxera,
en Rusia la peste negra
y otras pestes por doquiera.
Líbrele Dios señorita,
de tener tales vecinos
no le convienen a V.
mas le conviene marido.

No tiene el mar tantas aguas
ni el cielo tantas estrellas
como ojitos para V.
tienen las mujeres bellas.
Téngalos pues para nos
y atienda con compasión,
saque pronto del bolsillo
aquel dorado doblón.

Señora de algunos años
de buena caricatura
tenga siempre conservada
su robusta dentadura.
Nosotros ya la tenemos,
y mascamos con salero:
lo que nos falta señora
es un poco de dinero.»

RESUM

El Carnaval del 1879 compregué 4 balls pre-carnavalescs, el Dijous Gras corresponent i 5 dies de festa grossa. Total, deu dies de platxèria. ¿Què voleu més?

REPICÓ FINAL

Aquí sembla que hauria de donar-se per acabada la crónica del Carnaval guixolenc del 1879. Sembla que després de tants dies de platxèria i de bullanga la gent estaria satisfeta.

Casino La Constancia.

Bailes de Carnaval de 1887

PROGRAMA.

1.ª PARTE

- Waltz
- Americana
- Polka
- Americana
- Mazurka
- Schotisch
- Rigodon
- Americana

2.ª PARTE

- Polka
- Americana
- Lanceros
- Mazurka
- Americana
- Schotisch
- Americana
- Waltz

Lit. Miera. Ancha 15 Barcelona.

Casino La Constancia.

Bailes de Carnaval de 1887

PROGRAMA.

1.^a PARTE

- Waltz
- Americana
- Polka
- Americana
- Mazurka
- Schotisch
- Rigodon
- Americana

2.ª PARTE

- Polka
- Americana
- Lanceros
- Mazurka
- Americana
- Schotisch
- Americana
- Waltz

Lit. Miera. Ancha 15 Barcelona.

Sembla també que, arribat el dimecres de cendra, vindria l'abstinència i la moderació pròpies de la Quaresma.

No fou pas així. «El Eco Guixolense» del mateix 9 de març esmentat, publica aquesta notícia que és per a mi –i potser ho serà per a molts– tota una sorpresa:

«Por lo visto nuestra juventud, lejos de quedar rendida con tantos bailes y diversiones carnalescas, experimentaba todavía el domingo pasado mayores bríos que antes. –Decimos esto porque los dos bailes de piñata que dieron las sociedades «La Fraternal» y «El Compañerismo» en los salones de Roca y Lloveras estuvieron concurridísimos y fueron lucidos a cual mejor, bailándose con igual furor y entusiasmo que si nos hallásemos en el principio de la época del bullicio. – Al final de cada baile se sortearon dos o tres de los treinta y pico de premios que constituían las tradicionales loterías, consistiendo estos en corderos, pollos, ramilletes de dulce y sorpresas chuscas que arrancaron estrepitosas y alegres carcajadas y contribuyeron a aumentar la animación y algazara que ya reinaba. – Las dos orquestas, antes de comenzar dichos bailes, ejecutaron dos brillantes serenatas, una frente al Casino «La Constancia» y la otra bajo los balcones del café Guixolense. Ambas fueron brillantes y aplaudidas.»

Ara bé, ¿què eren els balls de pinyata? La Gran Enciclopèdia Catalana defineix així aquesta paraula: «Olla que es penja enmig de la sala de ball que se celebra el primer diumenge de Quaresma (o diumenge de

pinyata) i que és plena d'aigua, de dolços, d'ocellets, etc.; un dels balladors amb els ulls tapats, pega bastonades a l'olla, la qual es trenca i deixa caure el seu contingut damunt el dit ballador.»

DEDUCCIONS DE TIPUS RELIGIÓS

Durant el Carnaval del 1879 s'observa:

1. Hom considerava normal que el dimecres de cendra tingués lloc l'enterrament d'en Carnestoltes; àdhuc constava en el programa oficial de les festes.

2. Ningú no s'escandalitzà dels dos balls que tingueren lloc el primer diumenge de Quaresma. «El Eco Guixolense», que representava el pensar de la classe conservadora, no diu res en contra. Tan sols s'admira que després del Carnaval, els joves, no estiguessin cansats, sinó que tinguessin «mayores bríos que antes». Altrament, abans dels balls hi hagueren serenates al casino «La Constancia» i al cafè «Guixolense».

Els balls del primer diumenge de Quaresma –ho he dit abans– no escandalitzaren ningú. Fixem-nos: els balls foren «concurridísimos»; hi hagueren concerts a «La Constancia» i al «Guixolense», i crònica a «El Eco» sense ni una sola paraula de condemna, ni tan sols la més mínima insinuació de crítica constructiva. Res de res. Tot plegat sembla demostrar que –almenys per al primer diumenge de Quaresma– no existia prohibició ni de balls ni de xaranga; ben al contrari del que passava darrerament. La prohibició, per tant, sembla que es difongué en temps moderns.

PUBLICACIONS DE LA
CIUTAT DE
ST. FELIU DE GUÍXOLS

N.º 4

Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols